

اشاره

کتاب آموزشی محصول عینی فرایند برنامه‌ریزی آموزشی و درسی است و در نظام آموزشی ما از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اگر برنامه آموزشی و درسی را نقشه و یا طرح یاددهی-یادگیری تلقی کنیم، کتاب آموزشی، بخش نوشتاری، تصویری و مکتوب آن است. موقعیت و نقش این ماده آموزشی اقتضا می‌کند که برای تهیه و تولید آن، پژوهش، برنامه‌ریزی و نظارت دقیق و همه‌جانبه انجام گیرد و با تفکر جمعی و رعایت اصول علم برنامه آموزشی و درسی، ساختار منطقی، جذاب و ثمربخشی داشته باشد، به نحوی که قابلیت‌های لازم را برای تقویت مجموعه‌ای از مهارت‌های ذهنی، عملی و نگرشی در یادگیرندگان دارا باشد و امکان فرصت خودیادگیری و ایفای نقش مؤثر و فعال برای یادگیرنده را در جامعه فراهم کند.

معرفی اجمالی

طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی

به همین منظور سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به عنوان یک نهاد فرهنگی مؤثر و متولی رسمی نظام تعلیم و تربیت کشور در نظر دارد، برای بهره‌برداری از توان، قوه و استعداد موجود در بخش خصوصی، ضمن هدایت پدیدآورندگان (ناشران، مؤلفان و مترجمان) این آثار، به تولید کتاب‌های آموزشی مفید و مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان، اولیا و معلمان و کارشناسان آموزشی اقدام کند. در طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی که از سال ۱۳۷۹ در دستور کار قرار گرفته است، دفتر انتشارات کمک آموزشی از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، با

موقعیت و نقش این ماده آموزشی اقتضا می‌کند که برای تهیه و تولید آن، پژوهش، برنامه‌ریزی و نظارت دقیق و همه‌جانبه انجام گیرد و با تفکر جمعی و رعایت اصول علم برنامه آموزشی و درسی، ساختار منطقی، جذاب و ثمربخشی داشته باشد

هدایت، راهنمایی و نظارت بر چاپ کتاب‌های آموزشی و انتخاب و معرفی کتاب‌های برتر و برگزیده، از مشارکت همه‌جانبه پدیدآورندگانی که کتاب‌های مفید و منطبق با هدف‌های نظام آموزش و پرورش را تولید می‌کنند، بهره می‌برد. در راستای این طرح و در درازمدت، کار تولید این‌گونه کتاب‌ها به‌طور کامل به بخش خصوصی و احیاناً بخش‌های دولتی دارای شرایط لازم واگذار می‌شود و خود سازمان در بیان استانداردهای لازم و هدایت بازار نشر کتاب‌های آموزشی، نقش اساسی را بر عهده خواهد گرفت. به همین منظور، طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی اقدامات اساسی زیر را به صورت پیوسته، به‌مورد اجرا گذاشته است:

۱. اعلام استانداردها و معیارهای تولید کتاب‌های آموزشی و نیازهای آموزش و پرورش به ناشران و پدیدآورندگان، در قالب نشریات و مجموعه راهنماهای موضوعی تولید کتاب‌های آموزشی. در حال حاضر ده نشریه با عنوان «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی» به صورت عام و خاص در حوزه‌های آموزش: تاریخ، جغرافیا، تربیت بدنی، ریاضیات، زبان خارجی، علوم تجربی و نیز بیانیه‌های هیأت داوران در سه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد تهیه شده است. معیارهای اعلام شده در هر یک از ماده‌های آموزشی فوق، می‌تواند برای تولید کتاب آموزشی مورد توجه ناشران و پدیدآورندگان قرار بگیرد. استانداردهای فوق مبنای حمایت و تشویق آثار مناسب از طرف وزارت آموزش و پرورش هستند.

۲. انتشار «کتابنامه رشد» با هدف معرفی و ارائه فهرست توصیفی کتاب‌های آموزشی مناسب، مورد تأیید و مرتبط با محتوای برنامه

آموزشی و درسی، به دانش‌آموزان و معلمان سراسر کشور. تا کنون چهار عنوان در مقطع تحصیلی ابتدایی و راهنمایی منتشر شده‌اند و تعداد چهار عنوان دیگر که یک شماره آن‌ها شامل مقطع تحصیلی متوسطه و پیش‌دانشگاهی است نیز در دست چاپ است. (جدول ۱)

۳. برگزاری سالانه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد با هدف کلی تشویق، حمایت، هدایت و پشتیبانی از فعالیت پدیدآورندگانی که در جهت هدف‌ها و نیازهای آموزشی و درسی آموزش و پرورش فعالیت می‌کنند. در حال حاضر، سه دوره جشنواره مربوط به دوره‌های تحصیلی ابتدایی (آبان ۷۹)، راهنمایی تحصیلی (آبان ۸۰) و متوسطه (آذر ۸۱) برگزار شده‌اند که در آن نویسندگان و مترجمان ۳۲۲ عنوان کتاب، در حوزه‌های گوناگون آموزشی، مورد تقدیر و تشویق قرار گرفتند. از دیگر فعالیت‌های جنبی جشنواره تقدیر از ناشران برگزیده و تصویرگران و طراحان روی جلد کتاب‌های آموزشی؛ برگزاری نمایشگاه کتاب، کارگاه و نشست‌های علمی کاربردی بود که مورد استقبال شرکت‌کنندگان قرار گرفت. برنامه اجرایی جشنواره به همین منوال تا پایان سال ۱۳۸۷ ادامه خواهد داشت.

(جدول‌های ۲، ۳، ۴ و ۵)

۴. انتشار چهار شماره نشریه «جوانه» با محتوای آموزشی - تحلیلی - پژوهشی و

دفتر انتشارات کمک آموزشی از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، با هدایت، راهنمایی و نظارت بر چاپ کتاب‌های آموزشی و انتخاب و معرفی کتاب‌های برتر و برگزیده، از مشارکت همه جانبه پدیدآورندگانی که کتاب‌های مفید و منطبق با هدف‌های نظام آموزش و پرورش را تولید می‌کنند، بهره می‌برد

موقع نیازهای حال و آینده، یکی از رویکردهای مهم در سازمان‌هایی است که به اصل پویایی مداوم پایبندند. به همین منظور طرح سامان بخشی، برای پیام‌رسانی به روز و ایجاد ارتباط بهتر و دوسویه با گروه‌های مخاطب و نهادهای ذینفع، اقدام به برنامه‌ریزی و طراحی وب‌سایت اطلاع‌رسانی «سامان‌کتاب» (WWW.samanketab.com) کرده است. زمینه‌های اطلاع‌رسانی این سایت شامل این‌عنوان‌هاست: مقاله و

هدف اطلاع‌رسانی و اشاعه فرهنگ ارائه یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تبادل نظر و تجربه بین: صاحب‌نظران، نویسندگان، برنامه‌ریزان و ناشران در زمینه مباحث مربوط به فرایند تولید کتاب‌های آموزشی مناسب. تا از این طریق، پدیدآورندگان در راستای تحقق هدف‌های آموزش و پرورش، به صورت مستمر و پویا بر غنای دانش و تجربه حرفه‌ای خود بیفزایند و با به‌کارگیری بهینه ظرفیت‌های موجود، کیفیت تولید کتاب‌های آموزشی را بهبود بخشند

۵. معرفی آثار برگزیده ناشران و کتاب‌های آموزشی مناسب و مرتبط با برنامه درسی دوره‌های تحصیلی آموزش و پرورش مورد نیاز: دانش‌آموزان، اولیای آنان، معلمان و کارشناسان آموزشی، در پایان کتاب‌های درسی. تا کنون دو دوره تحصیلی مربوط به مقطع آموزش ابتدایی و سال تحصیلی ۱۳۸۳ مربوط به مقاطع راهنمایی و متوسطه اقدام شده است.

۶. امروزه ارتقای سطح دانش، توانایی و مهارت‌های ارتباطی برای پاسخگویی به

یادداشت، کتابنامه رشد، گاهنامه آموزشی - تحلیلی - پژوهشی جوانه، ماهنامه تحلیلی خبری آینه، نحوه ارتباط با ما و ...

۷. انتشار ۲۰ شماره خبرنامه آینه با هدف های آگاه سازی مخاطبان از برنامه ها و فعالیت های جشنواره کتاب های آموزشی رشد و گشودن مسیر مرابوده و ارتباط بهتر با صاحب نظران، برای استفاده از خردجمعی و لحاظ نمودن انتظارات تمام دست اندرکاران امر تولید کتاب های آموزشی در مرحله نظری و تبدیل آن ها به برنامه های اجرایی و کیفی، گامی دیگر در راستای بهبود تولید کتاب های آموزشی است. رؤس مطالب و بخش هایی از این خبرنامه بدین قرار است: مقاله و یادداشت، پژوهاک و نقد و نظر، بیانیه و اطلاعیه، گفت وگو و میزگرد، سخنرانی، گزارش خبری از جشنواره و...

جدول ۱-۱ برنامه اجرایی کتابنامه رشد (تا پایان سال ۱۳۸۵)

ردیف موضوع	دوره	آموزش راهنمایی		
		کتابنامه	سال انتشار	سطح پوشش
۱	جلد اول	جلد دوم	نیمه اول و دوم ۱۳۸۱	کتاب های چاپ اول ۱۳۷۸ - ۱۳۷۴
		جلد سوم		چاپ اول ۱۳۷۹ چاپ اول ۱۳۸۰
۲	جلد چهارم	نیمه اول ۱۳۸۲	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۱	
۳	جلد پنجم	نیمه اول ۱۳۸۳	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۲	
۴	جلد ششم	نیمه اول ۱۳۸۴	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۳	
۵	جلد هفتم	نیمه اول ۱۳۸۵	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۴	

کتابنامه هایی که تاکنون منتشر شده است.

جدول ۱-۲ برنامه اجرایی کتابنامه رشد (تا پایان سال ۱۳۸۵)

ردیف موضوع	دوره	آموزش ابتدایی		
		کتابنامه	سال انتشار	سطح پوشش
۱	جلد اول (تجدید نظر)	نیمه دوم ۱۳۸۰	کتاب های چاپ اول ۱۳۶۷ - ۱۳۷۷	
۲	جلد دوم	نیمه اول ۱۳۸۰	کتاب های چاپ اول ۱۳۷۸	
۳	جلد سوم	نیمه اول ۱۳۸۰	کتاب های چاپ اول ۱۳۷۹	
۴	جلد چهارم	نیمه اول ۱۳۸۱	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۰	
۵	جلد پنجم	نیمه اول ۱۳۸۲	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۱	
۶	جلد ششم	نیمه اول ۱۳۸۳	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۲	
۷	جلد هفتم	نیمه اول ۱۳۸۴	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۳	
۸	جلد هشتم	نیمه اول ۱۳۸۵	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۴	

کتابنامه هایی که تاکنون منتشر شده است.

جدول ۱-۳ برنامه اجرایی کتابنامه رشد (تا پایان سال ۱۳۸۵)

ردیف موضوع	دوره	آموزش متوسطه (نظری - فنی و حرفه ای - کار دانش)		
		کتابنامه	سال انتشار	سطح پوشش
۱	جلد اول	نیمه دوم ۱۳۸۲	۱۳۸۰ - ۱۳۷۵	
۲	جلد دوم	نیمه اول ۱۳۸۳	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۱	
۳	جلد سوم	نیمه اول ۱۳۸۴	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۲	
۴	جلد چهارم	نیمه اول ۱۳۸۵	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۳	
۵	جلد پنجم	نیمه اول ۱۳۸۶	کتاب های چاپ اول ۱۳۸۵	

کتابنامه هایی که تاکنون منتشر شده است.

جدول ۴- تعداد کتاب‌های آموزشی تقدیر شده در سومین جشنواره (دوره آموزش متوسطه) به تفکیک حوزه‌های آموزشی

تعداد اثر	حوزه آموزشی
۴	عمران
۶	برق
۶	مواد
۱۲	هنر
۲	حسابداری
۵	کامپیوتر
۲	مدیریت خانواده
۴	کشاورزی
۱۰	تربیت بدنی
۴	جغرافیا
۴	عربی
۶	تاریخ
۶	اجتماعی
۲	فلسفه - منطق
۱۱	فیزیک
۲	روان‌شناسی
۱	اقتصاد
۷	زیست‌شناسی
۳	زمین‌شناسی
۱۴	ریاضی
۸	زبان انگلیسی
۱۱	شیمی
۲۱	دینی
۱۶	مکانیک
۱۰	فارسی
۱۷۷	جمع کل

جدول ۲- تعداد کتاب‌های آموزشی تقدیر شده در اولین جشنواره (دوره آموزش ابتدایی) به تفکیک حوزه‌های آموزشی

تعداد اثر	حوزه آموزشی
۱۱	زبان‌آموزی
۱۶	علوم تجربی
۴	اجتماعی
۱۰	ریاضی
۷	دینی
۴۸	جمع کل

جدول ۳- تعداد کتاب‌های آموزشی تقدیر شده در دومین جشنواره (دوره راهنمایی تحصیلی) به تفکیک حوزه‌های آموزشی

تعداد اثر	حوزه آموزشی
۱۲	علوم تجربی
۱	تربیت بدنی
۴	تاریخ
۴	اجتماعی
۱۱	حرفه و فن
۸	جغرافیا
۱۴	هنر
۸	دینی
۳	عربی
۱۳	انگلیسی
۱۱	ریاضی
۹	ادبیات فارسی
۹۸	جمع کل

جدول ۵- برنامه فاز اول جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد

مرحله اول *	اولین جشنواره آبان ماه ۱۳۷۹	دومین جشنواره آبان ۱۳۸۰	سومین جشنواره آبان ۱۳۸۱
فعالیت	آموزش ابتدایی	آموزش راهنمایی و پیش‌دانشگاهی	آموزش متوسطه
سطح پوشش	کتاب‌های ۱۳۷۵-۱۳۷۹	کتاب‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۰	کتاب‌های ۱۳۷۰-۱۳۸۰
حوزه‌های آموزشی	۱۳۶۸-۱۳۷۸ مطالعات اجتماعی، تعلیم و تربیت دینی، ریاضی، ادبیات دینی، علوم تجربی، زبان آموزی	تعلیم و تربیت دینی، ریاضی، عربی، هنر، علوم اجتماعی، علوم فیزیکی، تجربی، ادبیات و زبان فارسی، و قرآن، زبان عربی، زبان خارجی، فیزیک، فنی و حرفه‌ای	ریاضی، زیست‌شناسی و زمین‌شناسی، زبان و ادبیات فارسی، شیمی، معارف اسلامی و قرآن، زبان عربی، زبان خارجی، فیزیک، فنی و حرفه‌ای
	دانش‌آموزان و معلمان	دانش‌آموزان و معلمان	دانش‌آموزان و معلمان

مرحله اول به اتمام رسیده است.

ادامه جدول ۵- برنامه فاز اول جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد

مرحله دوم و سوم	چهارمین جشنواره آبان ۱۳۸۳	پنجمین جشنواره آبان ۱۳۸۴	ششمین جشنواره آبان ۱۳۸۶	هفتمین جشنواره آبان ۱۳۸۷
فعالیت	آموزش ابتدایی و راهنمایی	آموزش متوسطه و پیش‌دانشگاهی	آموزش پیش‌دانشگاهی و راهنمایی	آموزش متوسطه و پیش‌دانشگاهی
سطح پوشش	کتاب‌های چاپ اول: ۱۳۷۹- ۱۳۸۱- *۱۳۸۲	کتاب‌های چاپ اول: ۱۳۸۱- ۱۳۸۲-۱۳۸۳	کتاب‌های چاپ اول: ۱۳۸۲- ۱۳۸۵	کتاب‌های چاپ اول: ۱۳۸۴- ۱۳۸۵-۱۳۸۶
حوزه‌های آموزشی	علوم اجتماعی، تعلیم و تربیت دینی، ریاضی، علوم تجربی، زبان آموزی، حرفه‌وفن، تربیت بدنی، عربی، ادبیات و زبان فارسی، جغرافیا، تاریخ، هنر، زبان خارجی، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و روش تدریس، کتاب‌های مرجع	علوم اجتماعی، زیست‌شناسی و زمین‌شناسی، ریاضی، علوم تجربی، شیمی، معارف اسلامی و قرآن، زبان عربی، زبان خارجی، فیزیک، هنر، حرفه‌وفن و کار دانش، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و روش تدریس، کتاب‌های مرجع	علوم اجتماعی، تعلیم و تربیت دینی، ریاضی، علوم تجربی، زبان آموزی، حرفه‌وفن، تربیت بدنی، عربی، ادبیات و زبان فارسی، جغرافیا، تاریخ، هنر، آموزش زبان خارجی، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و روش تدریس، پیش‌دستان، کتاب‌های مرجع	ریاضی، زیست‌شناسی و زمین‌شناسی، زبان و ادبیات فارسی، شیمی، معارف اسلامی و قرآن، زبان عربی، زبان خارجی، فیزیک، هنر، حرفه‌وفن و کار دانش، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و روش تدریس، کتاب‌های مرجع
	پوشش سنی	دانش‌آموزان و معلمان	دانش‌آموزان و معلمان	دانش‌آموزان و معلمان

حوزه‌های
آموزشی

*در دوره تحصیلی راهنمایی کتاب‌های چاپ اول ۱۳۷۹ تحت پوشش قرار نمی‌گیرند.